

Ingen lösning på äldreboomen – men roligare

[nggallery id=141]

Det går utmärkt att bo i kollektivhus när man blir äldre. För den som tvekar är Färdknäppen på Söder i Stockholm ett bra exempel.

Text: Karin Lindgren Strömbäck | Bild: Lena Katarina Johansson | [Prenumerera](#) | Artikel i [SocialPolitik nr 3 2010](#)

Det är fredagskväll när jag besöker Färdknäppen. Jag har just slagit Monica William Olssons mobilnummer, men behöver inte ringa. Hon möter mig i dörren.

– Jag tänkte jag skulle titta efter dig, säger hon. Jag satt vid datorn i allrummet.

Hon bjuder in mig i husets hjärta, entrén, där doften av dagens middag börjar anas, kyckling och glass. Köket är bara runt hörnet och matlaget är i full gång. Matsalen dukas.

Annars är det lite av lugnet före stormen, stillhet råder. Många är nämligen högst upp i huset, där det finns en stor altan. Där samlas de som vill på fredagsdrink en liten stund innan middagen.

När jag hängt av mig ytterkläderna i entrén blir det rundvandring. Monica går före med stor entusiasm. Först allrummet, där finns biblioteket, datorn och den röda soffan, som har en särskild betydelse för de boende.

Sedan tvättstugan och snickeriet, där husets män dominerar. Här är ordning och reda och full aktivitet emellanåt. En av de boende har varit snickare och kan hjälpa till med det mesta.

En trappa ner finns ett gymnastikrum med lite utrustning. Det är gemensam gympa ibland. Här trivs även de barn som kommer på besök. De är jättevälkomna, säger Monica. Strax intill gymmet finns ett stort matförråd med båda torra och frysta varor.

Jag har tidigare gjort ett par intervjuer med äldreforskaren Mats Thorslund, senast i Socialpolitik nr 3/2009. Han har engagerat sig i frågan hur äldre ska bo sina sista år i livet och har visat en viss tveksamhet till kollektivt boende. Han ser en fara i att alla åldras samtidigt och därmed inte kan hjälpa varandra.

Färdknäppens boende kanske inte heller tror att kollektivhus löser äldres boendeproblem men de har reagerat på bilden och vill gärna berätta om sin modell: ett hus för den som fyllt 40 och inte har några hemmavarande barn.

– Det kan vara ett problem om alla verkligen är lika gamla. Vi har lyckats undvika det problemet genom att blanda hyresgäster i olika åldrar, från 40 och uppåt, säger Monica William Olsson, som själv är 77 år.

När en äldre person går bort eller flyttar försöker föreningen få in en hyresgäst som är yngre.

Dessutom, tillägger hon, har äldre som bor i Färdknäppen rätt till hemtjänst på samma sätt som andra. Kollektivhuset är ett komplement till äldreomsorgen, ersätter det inte.

– Det vi gör är att stötta, vara ett sällskap för varandra och rycka in innan det går så långt att hemtjänsten behövs, säger Monica. Vi kan hjälpa varandra att handla.

Färdknäppen kom till efter många års bearbetning av Storstockholms kommuner och allmännyttiga bostadsbolag.

På 1980-talet pekade politikerna ut flera tomter i Stockholm för kollektivhus, som skulle byggas av allmännyttan. Av dem har kanske fyra, fem projekt blivit av. Några har blivit bostadsrätter och i de hus som nu byggs för äldre är det kooperativ hyresrätt, vilket färdknäppsgänget inte ville ha.

För de boende i Färdknäppen har det hela tiden varit viktigt att inte behöva köpa sin lägenhet. Det ska gå att bo här även för den som inte har ett eget kapital. Hyrorna är dock ganska höga. En tvåa kostar drygt 7 000 kronor, inklusive allmänna utrymmen.

Kollektivhuset döptes efter kvarteret Färdknäppen på Södermalm

där det ligger. Det byggdes 1993 och Familjebostäder äger huset. Det är visserligen ett vanligt hyreshus, och ändå inte eftersom det ställs ålderskrav på hyresgästerna och det finns allmänna utrymmen. Matsal och kök för den gemensamma middagen, vardagsrum med tv och bibliotek, syrum, vägstuga, snickeri, gästrum, gymasal och lite till.

Föreningen Färdknäppen har ansvar för trappstädning och trädgårdsskötsel, resten ansvarar Familjebostäder för.

– Det fungerar utmärkt. Familjebostäder betalar oss för skötseln och det ger oss pengar till att köpa utrustning och inventarier, säger Monica William Olsson.

Tamburen i entrén påminner mer om en privat tambur än om ett hyreshus. Här finns postfacken – helt i enlighet med postens och brevbärarnas önskemål. Det är lite av en samlingsplats för de boende.

Dörren in till "trapphuset" är låst, och larmad på nätterna. Av säkerhetsskäl, säger Monica.

– Det här är ändå innerstan.

Härifrån kan man gå direkt in i allrummet och andra rum där det finns en del saker som kan ha ett visst värde för den som vill stjäla.

Alternativet är att ha låst till varje gemensamt rum och det är emot idén med kollektivhuset. Allt ska stå öppet, som hos en familj.

Familjekänslan finns där, det är intimt, varmt och ombonat, men verksamheten bygger samtidigt på integritet. Vilket flera av de boende vittnar om.

Det finns en gräns för intimiteten, alla är inte bästa vänner med alla, det är valfritt om man vill sitta i allrummet eller inte.

Heike Gustafson och hennes man Anders Gustafson, som är i 50-årsåldern och några av de yngsta i huset, är goda exempel på hur olika det kan vara. Heike säger visserligen att hon är noga med att inte släppa på integriteten.

– Om man gör det blir det kaos, säger hon.

Å andra sidan är hon den i familjen som ofta pratar med andra boende. Hon tar en runda i huset, en lov, efter jobbet, och ser om någon är pratsugen. Och när hon bokar tvättstugan tar det minst en timme, med umgänget inräknat.

– När Anders bokar tvättstuga tar det högst ett par minuter, varken mer eller mindre, säger Heike och Anders Gustafson nickar bekräftande.

– Jo, så är det. Jag bokar, säger hej och hälsar, men inte mer.

Båda sätten går lika bra. Så länge alla är aktiva på något sätt och framförallt deltar i arbetet efter förmåga. Alla måste delta i matlagningen när man står på tur, men man behöver inte äta. Alla ska också städa enligt ett rullande schema. Allt efter förmåga. Det gör det möjligt att bo kvar även när orken försvunnit.

I entrén möts besökaren av en fotovägg där många boende finns på bild – en ögonblicksbild av husets invånare. Bilderna är några år gamla, någon har hunnit flytta, andra har gått bort. Föreningen har ännu inte bestämt om bilderna på de som gått bort ska hänga kvar eller plockas ner.

Någon "soffa" om saken blir det dock inte. För att de ska bli ett soffmöte, som äger rum i den rosaröda soffan i allrummet, vardagsrummet, krävs att frågan ska vara av större betydelse och att det ordinarie husmötet inte kunnat fatta beslut. Det är på de regelbundna husmötena som de viktiga besluten fattas. Då ska alla om möjligt vara med.

Ett soffmöte sker på en bestämd tid, men utan krav på att frågan ska lösas just där och då. Debatten ska kunna flöda fritt.

Vem som helst kan ta initiativ till en "soffa" om han eller hon vill diskutera något eller har ett förslag.

Det är en bekväm plats att mötas på och eftersom tidpunkten ofta blir en bit fram i tiden hinner känslorna tonas ner och diskussionen bli mindre känsloladdad.

För det mesta. För konflikter finns hela tiden. Mest kring

smakfrågor, som inredning och färgsättning. En sådan har varit om föreningen ska skaffa ett bubbelbad eller inte. Än så länge har beslutet blivit nej, men frågan är inte utagerad.

– Bra, säger Lotta Bystedt den senast inflyttade. Jag kanske återupptar jacuzzi-frågan, säger hon och lyser upp.

När Färdknäppen var nytt var en av de boende 80 plus, i dag är de 12 stycken. Varje in och utflyttning påverkar åldersgenomsnittet mycket eftersom det bara finns 43 lägenheter. 50 personer bor i huset och 77 är medlemmar i föreningen utan att vara boende.

En del av de utomboende, som de kallas, deltar i matlagningen. Lotta Bystedt som är den senast inflyttade gjorde det i många år. Något hon uppskattade mycket.

Knappt hälften av de boende arbetar fortfarande. Färdknäppen strävar efter att få in yngre och har lyckats hela tiden. För att få flytta in måste man ha fyllt 40 år och inte ha hemmavarande barn.

Monica William Olsson säger att det inte betyder att barn är förbjudna i huset. Många har barnbarn på besök och boende hos sig emellanåt. I källarens gympasal finns spår efter barn, små innebandyklubbor och en studsmatta.

– De flesta kollektivhus är för människor i alla åldrar.

Magdalena Hellstrand, 91, är Färdknäppens äldsta hyresgäst och medlem. Hon flyttade hit med sin man när huset byggdes. De ville prova detta nya, unika kollektivhus och har trivts hela tiden.

Magdalena har hemtjänst men också en del stöd av sina grannar, bland annat av Monica William Olsson, som frågat om jag får ställa några frågor.

– Jag älskar huset, säger Magdalena. Visserligen är jag mycket ensam men jag kan alltid prata med någon och sitta i allrummet om jag vill.

Hon vill bo kvar så länge som möjligt och tror att det är lättare i Färdknäppen än i ett vanligt hyreshus. Hon känner sig trygg här.

– Hemtjänsten är förstås väldigt bra, flickorna kommer varje dag. Jag vet att de ska komma och det gör mig glad, säger Magdalena Hellstrand, som gärna sitter framför sin tv och lyssnar på Mezzo, kanalen för musikälskare.

Kärleken till huset delar hon med de andra, av naturliga skäl. Valet att bo i kollektivhus är medvetet, inget man gör i en handvändning.

Per Demérus säger att han har kommit att se huset som ett hus fyllt av kärlek. Han beskriver det som att energin i kollektivet är kärleken, glädjen i att ge, vilket människor mår bäst av.

– Här finns omtanke och ömsesidighet. Vilket är viktigt, säger han, som annars är en praktisk människa och i sitt val av boende har utgått från det.

– Det är inte konstigt alls, säger Per och Anne Demérus, Heike Gustafson, Monica William Olsson, Lizzie Wrangle, Lena Höög och Lotta Bystedt när de tar sin fredagsdrink sju trappor upp, i takrummet.

Det finns inga sociala krav på de boende. Gemenskapen är en bonus, tycker Monica. Det är så mycket annat man får här, säger hon. Det spar tid och pengar. Man delar på arbete och äger saker tillsammans. Det är praktiskt helt enkelt.

– När vi åldras är det en trygghet att ha varandra, säger Monica när hon går iväg för att se om Magdalena har kommit ner till fredagsmiddagen.

Monica brukar ta på sig att påminna henne, om det behövs.

– I dag behövdes det inte, säger hon med ett leende.

karin.stromback@hotmail.com